

Kvt vill befinna sig mitt i den feministiska debatten genom att både spegla och bidra till den teoretiska utvecklingen. Kristina Fjelkestam läser, analyserar och reflekterar över de vändningar feministiskt tänkande tagit i tidskriften under de senaste 25 åren.

Med karta och kompass: *Kvt* i den teoretiska terrängen

Kristina Fjelkestam

Redan från första början var *Kvinnovetenskaplig tidskrift* tänkt att introducera och presentera aktuell kvinnovetenskaplig forskning i syfte att främja dels en diskussion forskare emellan och dels en dialog med samhällets olika instanser – i synnerhet med kvinnorörelsen. Presentatörsrollen har fortsatt att vara central genom åren trots, eller snarare tack vare, att fältet inte längre är överblickbart.

Tidskriftens tidiga historik är tämligen välbelagd. Redan efter tre år tecknade de första redaktörerna Anita Göransson och Anna Lena Lindberg tidskriftens tillkomsthistoria i en statlig utredning om kvinnor och forskning. Att översätta och presentera utländska kvinnoforskare beskrivs här som en viktig del i arbetet, vilken enligt redaktörerna lett ”till att den internationella teoretiska debatten successivt spridits i Sverige”.¹ Göransson och Lindberg framhåller särskilt sociologen Ulrike Prokop och ekonomen Heidi Hartmann, samt konstvetaren Griselda Pollock som alla, till direkt följd av introduktionerna i *Kvt*, inbjudits till nordiska föreläsningsturnéer.

Den teoretiska introduktionens grundläggande roll i *Kvt* beläggs även i en artikel som baseras på ett samtal mellan dessa första redaktörer, vilken publicerades i ett tio-årsjubilerande nummer under rubriken ”Att skapa en kvinnlig offentlighet” (1989:3-4). I ingressen beskrivs tidskriften visserligen som ”språkrör, läromedel och debattforum för svensk kvinnovetenskap”, men i artikeln poängterar redaktörerna att huvudtanken med tidskriften har varit att introducera internationell kvinnoforskning. I likhet med förebilderna *Signs* och *Feminist Review* ville man också ha direkt koppling till kvinnorörelsen, till aktivisterna – utan kvinnorörelsen hade *Kvt* aldrig sett dagens ljus, påpekar Anita Göransson.

Tioårsjubileet blickar inte bara bakåt utan vill framförallt peka framåt mot ”90-talets kvinnoforskning”, som temanumret heter. Den nya redaktionen, tidskriftens tredje, säger sig vilja spegla den nordiska kvinnoforskningen, men de vill även fortsätta att aktivt initiera, debattera och presentera internationella bidrag. Sexualiteter blir till exempel ett viktigt

tema under det kommande decenniet, vilket i synnerhet numren "Sexualitet" (1990:4), "Sex & kön" (1998:1), samt "Tal om sex" (2000:3) visar. Detta tema diskuteras av Kajsa Widegren i föreliggande nummer. Tidigare har Cecilia Åsberg kartlagt tidskriftens diskussioner kring genus-begreppet i "Debatten om begreppen" (1998:2).

Den centrala frågan i *Kvt* handlar naturligtvis om kvinnors underordning, om "varför" och "hur", men svaren har skiftat. I början kunde svaret heta "patriarkatteori", och i det senaste numret heter det "intersektionalitet". Jag vill här försöka navigera mellan likheten (frågan) och skillnaderna (svaren). Tidskriften får agera karta och kompass i denna process.

Patriarkatteori

Under det inledande skedet i den akademiska feminismens historia sökte man en helhetsförklaring till kvinnoförtrycket. *Kvt* ville "bidra till teorins utarbetande", alltså till utformandet av helhetsteorin i singularis. I tidskriftens första nummer tecknas denna intention framförallt i en mycket ambitiös artikel av de norska forskarna Liv Brekke och Runa Haukaa, vilka gett sig på jakt efter just "Teorin som inte finns" (1980:1). Det faktum att de talar i termer av *en* teori innebär dock inte att de söker en-faktorsförklaringar, tvärtom. Utifrån nyckeltermerna "förtryck" och "frigörelse", vill Brekke och Haukaa finna den förklaringsmodell:

... som skulle kunna klargöra sammanhangen och skillnaden mellan t ex kvinnoförtryck – klassförtryck, rasförtryck, förtryck av homosexuella, av minoritetsgrupper av handikappade i ett givet samhälle. Vi saknar en teori som kan vara vägledande i den politiska kampen för frigörelse av alla förtryckta – oavsett av vilken orsak de förtrycks. (s. 31)

Kraven är högt ställda, eftersom det handlar om att finna en teori som kan göra reda för olika typer av förtryck. Det är också viktigt att teorin knyts till politik i vad jag skulle vilja kalla för den marxistiska meningen av praxis, det vill säga att en teoretisk förklaring av världen implicerar en politisk förändring. Men Brekke och Haukaa vill även betona att det finns gradskillnader i förtrycket, inom och mellan dessa olika grupper:

Det vi saknar är alltså en teori som innesluter olika typer av förtryck och som visar vilken typ av förtryck som är det dominerande i ett givet sammanhang, sättet det dominerar på och varför just detta och de samhällskrafter som står bakom, blir dominerande i detta givna sammanhang. (s. 40)

Både feminism och marxism kommer här till korta, menar Brekke och Haukaa. Feminismen begränsar sin maktanalys till den mellan könen, medan marxismen uteslutande handlar om arbete och kapital i relation till klass. En viss typ av förtryck, som exempelvis kvinnoförtryck, kan inte vara den dominerande i alla sammanhang:

Kvinnoförtryck framträder på ett ojämnt sätt – i relation till typ och styrka hos annat icke-könsspecifikt förtryck. Mycket tyder därför på att den saknade teorin såväl inom kvinnoforskningen som inom delar av kvinnoforskningen måste integrera både kvinnoförtryck och annat icke-könsbestämt förtryck. (s. 31)

Analysen ger intressant nog för handen att den helhetsteori man söker måste klara av att hantera dynamiken mellan olika typer av förtryck. Brekke och Haukaa menar att "det är t ex inte

givet att en försvagning av mäns personliga maktdominans över kvinnor kommer att ge kvinnor ett mindre förtryckande arbetsliv” (s. 40). Denna insikt är fortsatt viktig även inom den nyare teoribildningen kring intersektionalitet, som diskuteras längre fram i artikeln. Det som dock har visat sig vara problematiskt både vad gäller vissa intersektionella ansatser, samt för Brekke och Haukaa, är den implicita, och ibland explicita, rangordningen av förtryck.

Ett tydligt exempel på denna sistnämnda problematik tecknas i den marxistiskt influerade filosofen Nancy Frasers arbeten från senare tid, vilka finns översatta till svenska i *Den radikala fantasin: mellan omfördelning och erkännande*.² Utifrån en uppdelning i två axlar av socio-ekonomiskt respektive kulturellt-symboliskt förtryck, tilldelar Fraser den ”heliga treenigheten” kön, klass och ras/etnicitet högsta ontologiska status eftersom dessa gruppers förtryck framförallt sägs härröra ur ekonomisk exploatering. Övriga grupper, som förtrycks på grund av till exempel sexuell läggning och funktionshinder, tilldelas en lägre ontologisk status eftersom förtrycket ”endast” är av kulturell art. Men frågan är ifall man verkligen kan gradera förtryck, och i vilket syfte man i så fall gör det.

Denna typ av hierarkisering har mött mycket kritik, bland annat av Judith Butler som i artikeln ”Merely Cultural” i *New Left Review* polemiserar mot Fraser.³ Butler kritiserar till att börja med Frasers tudelning mellan materiellt och kulturellt förtryck i generell mening, för att sedan gå in på hennes syn på förtryck av homosexuella i specifik mening. Butler lyfter fram heterosexualitetens betydelse för det kapitalistiska systemet, och hänvisar till Engels klassiska citat ur förordet till *Familiens, privategendomens och statens ursprung*:

Enligt den materialistiska uppfattningen är det i sista hand bestämmande momentet i historien: produktionen och reproduktionen av det omedelbara livet. Men denna är återigen av dubbel natur. Å ena sidan frambringandet av existensmedel, av näringsmedel, kläder, bostad och de därtill erforderliga verktygen. Å andra sidan frambringandet av själva människorna, släktets fortplantning.⁴

Denna analys av kapitalismen pekar på vikten av reproduktionen av den heterosexuella kärnfamiljen, och inte bara i symboliskt ”kulturell” mening, utan även rent materiellt, menar Butler: ”The question is not whether sexual politics thus belong to the cultural or to the economic, but how the very practices of sexual exchange confound the distinction between the two spheres” (s. 43). Det faktum att så kallat ”kulturellt” förtryck får materiella konsekvenser har även påpekats i *Kvt* av Amy Elman, som i sin artikel ”Heterosexism i Europeiska Unionen” visar hur samkönade par diskrimineras vad gäller till exempel familjebidrag (1999:1).

Tvåsystemteori

Nancy Fraser försvarar sig dock kraftfullt mot kritiken och hävdar att en tudelad distinktion inte behöver vara en dikotomi när man fokuserar *relationen* dem emellan. Sådillvida har även feministisk teori i generell mening hela tiden haft dubbelt fokus, det vill säga fokus på både socio-ekonomiska strukturer och på sexualitetens sfär. Tvåsystemteorins analytiska kombination av kapitalism och patriarkat har varit mycket inflytelserik, till exempel är statsvetaren Anna G. Jönasdöttirs bok *Kärlekskraft, makt och politiska intressen* ett nutida barn av den.⁵

I *Kvt* är den tidigare nämnda Heidi Hartmann det tidigaste och mest kända exemplet. Hon introducerades för en svensk publik i tidskriftens andra årgång med artikeln "Kapitalismen, patriarkatet och könssegregationen i arbetet" (1981:1-2). Liksom andra socialistiska feministiker ställer hon feministiska frågor men söker marxistiska svar, och svaret på frågan om kvinnoförtryckets orsak blir här arbetsdelning. Hartmann menar såtillvida att patriarkatet grundas i mäns kontroll över kvinnlig arbetskraft, vilket följer den linje som tidigare utstakats av bland andra Juliet Mitchell på 1970-talet. Däremot skiljer hon sig från den radikalfeministiska linjen som sökte sitt svar i Catharine MacKinnons klassiska uttalande om att sexualiteten är för feminismen vad arbetet är för marxismen. Radikalfeminismens pregnant analys av männens makt över kvinnlig sexualitet och reproduktion hade dock en biologistisk slagsida som kunde vara både ahistorisk och heteronormativ.

Den patriarkatteori som baseras på arbete i mer klassisk, marxistisk mening är också heteronormativ och i viss mening abstrakt ahistorisk. Hartmann ville för sin del framförallt komma ifrån diskussioner om huruvida klass eller kön skulle sättas främst i frigörelsekampen. Hennes tvåsystemteori var tänkt att utgöra en "tredje väg" där klass och kön analytiskt sett skulle samspela. Hon ansåg visserligen i marxistisk anda att produktionsförhållandena var bestämmande för kvinnoförtrycket, det vill säga att förändringar av/i dessa upphäver förtrycket. Däremot såg hon, till skillnad från marxismen, att produktionsförhållandena var bekönade.

I den fjärde årgången av *Kvt* publicerades artikeln "Om patriarkatet – en kritisk granskning", samskriven av Christina Carlsson (Wetterberg), Joke Esseveld, Sara Goodman och Karin Widerberg (1983:1). Den utgör inte

en kritisk granskning av patriarkatteori i allmänhet, utan av Heidi Hartmanns tvåsystemteori i synnerhet. Artikelförfattarna utgår från antologin *Women and Revolution* (1981) där Hartmanns inflytelserika artikel "Det olyckliga äktenskapet mellan feminism och marxism: för en mer utvecklingsbar förening" bildar utgångspunkt för de övriga bidragen. Hartmann definierar här patriarkat som:

en uppsättning relationer mellan män som har en materiell bas och som trots sin hierarkiska karaktär upprätthåller eller skapar ett ömsesidigt beroende och en solidaritet mellan männen som gör det möjligt för dem att behärska kvinnorna. Även om patriarkatet är hierarkiskt och män från olika klasser, raser och etniska grupper har olika positioner inom det, förenas de i sitt gemensamma dominansförhållande visavi kvinnorna.⁶

Patriarkatet består alltså, enligt Hartmann, av ett manligt, homosocialt system. Patriarkatets bas är materiell, och hon vill med detta poängtera att det inte "bara" handlar om ideologiska eller psykologiska strukturer som andra har hävdat. Dessutom ser hon inte en motsättning mellan endast kvinnor och kapital, utan även mellan kvinnor och män eftersom kvinnors obetalda arbete i hemmet kommer männen till del. Den äktenskapliga institutionen effektuerar såtillvida männens kontroll över både kvinnors arbete och sexualitet, menar Hartmann vidare, och det är denna kontroll som utgör systemets dynamik. Artikelförfattarna, Carlsson et. al., tycker dock att denna dynamik blir otydlig i de konkreta exempel Hartmann ger, och att patriarkat och kapitalism blir statiska storheter. De menar även att kvinnorna tecknas som viljelösa offer för männen och för kapitalet i Hartmanns

beskrivningar, och att detta får negativa konsekvenser för kvinnopolitiska strategier, för praxis.

Karin Widerberg fortsätter på egen hand att granska patriarkatteori i senare årgångar av *Kvt*, till exempel i artikeln ”Till en teori om kvinnoförtryck – barriärer och öppningar” (1987:2-3). Widerberg söker här fortfarande efter helhetsteori i singularis. Kvinnoforskningen har hittills fokuserat *variationerna* i kvinnoförtrycket, menar hon, vilket har varit ett misstag. Istället borde man ha koncentrerat sig på det genomgående *temat*, vilket utgörs av just det Widerberg menar att teorin ska förklara, nämligen orsaken till kvinnors underordning. Barriärerna som ligger i vägen för denna typ av helhetsförklaring, menar hon, är:

- * den oproblematiserade olikheten
- * skräcken för biologin
- * den oproblematiserade heterosexualiteten
- * bristen på tvärvetenskap

Widerberg är tidigt ute med att efterfråga analyser av heteronormativitet (hon använder dock inte den termen, förstås) och en kvinnovetenskaplig disciplin (som idag finns och kallas för genusvetenskap) i punkt 3 och 4. I de två första punkterna menar hon att undersökningar av biologisk och psykologisk skillnad mellan män och kvinnor skulle kunna ge en bättre förklaring till kvinnors underordning än den som handlat om arbete, och så tillvida ger Widerberg uttryck för en helhetsteori som vetter åt det radikalfeministiska hållet.

Så småningom börjar helhetsförklaringsansatser patriarkatteoretiska ansatser överges bland annat till förmån för den mer individbaserade psykoanalysen i *Kvt*. Detta tydliggörs just genom Karin Widerberg som några år senare skriver artikeln ”Abjektion – könets och samhällets drivkraft” (1990:4). Här har

hon låtit sig inspireras av Julia Kristeva, och betraktar individernas abjektion av modern som samhällets beköna(n)de drivkraft vad gäller reproduktionen av patriarkatet.

Ann-Cathrine Åquist hinner dock fråga sig: ”Vart tog patriarkatteorin vägen?” innan den försvinner ur *Kvt* (1990:1). Utifrån den då pågående debatten kring genussystemet menar Åquist att frågan ”varför”, det vill säga frågan om orsaken till kvinnors underordning, är ersatt med ett för henne otillfredsställande ”hur”. Åquist lyfter fram Sylvia Walby som hon menar utgör ett gott exempel på en modernare variant av patriarkatteori, och som på ett mer sofistikerat sätt öppnar upp för analys av fler maktrelationer än kön. Vad gäller det sistnämnda efterfrågar Kristina Natvig Aas något liknande i ”Patriarkatsteoriernas maktförståelse bör nyanseras” (1993:2). Analysen av olika maktrelationer och förändringen av dem bör vara central inom både feministisk och marxistisk teori, menar hon, eftersom det handlar om att försöka teckna de sociala strukturer som förtrycker inte bara kvinnor utan även andra grupper.

Emancipatorisk teori

Istället för att bara addera olika förtryck till analysen av kvinnors underordning som de tidigare temanumren ”Lesbiskhet” (1985:4), ”Kvinnor och etnicitet” (1991:3) eller ”Kön och klass” (1992:4) till viss del gett uttryck för, hade det nu blivit dags för *Kvt* att fokusera den komplexa interaktionen mellan olika maktaxlar utifrån begreppet ”intersektionalitet” som både debatterats och fått ett eget temanummer (2003:1, 2003:3-4, 2004:3; 2005:2-3). Intersektionalitetsbegreppet betecknar här en nödvändig förskjutning i tidskriftens samhällsanalys. Tidigare artiklar i *Kvt* kunde handla om ”Kvinnan i dagens och gårdagens Egypten” (1980:2) och temanummer kunde till exempel

heta "Kvinnor i tredje världen" (1988:2). Dessa behandlar med andra ord De Andra Långt Borta För i Tiden, medan det idag handlar om vårt heterogena samhälle här och nu. Intersektionalitet kan även betraktas som ännu ett redskap i den ständiga kampen mot dikotomier. Visserligen har feministisk teori motarbetat det dikotomiska tänkandet, men har samtidigt, paradoxalt nog, cementerat det via till exempel genussystemets man/kvinna och patriarkatets produktion/reproduktion. Dikotomierna man/kvinna och produktion/reproduktion är visserligen avgörande faktorer vad gäller kvinnors underordning, men det är även i relation till bland annat vit/icke-vit och heterosexuell/homosexuell som individers komplexa över- och underordningar skapas och upprätthålls.

I antologin *Maktens (o)lika förklädnader* introducerar Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari intersektionalitetsbegreppet för en svensk publik.⁷ I *Kvt* är det framförallt Nina Lykke som förespråkar begreppet. Hon betonar dock att det har en lång historia inom det feministiska tänkandet, till exempel anför hon den tidiga kvinnorörelsens relation till abolitionism och socialism. Det är en viktig poäng, som här lätt kan konkretiseras genom den tidigare nämnda artikeln av Liv Brekke och Runa Haukaa i det första numret av *Kvt*. Brekke och Haukaa uttrycker ju redan 1980 sin önskan om att finna teoretiska verktyg för just ett slags intersektionell analys av den komplexa dynamiken mellan allt ifrån kvinnoförtryck, klassförtryck och rasförtryck till förtryck av homosexuella och handikappade.

Men den typ av patriarkatteori som tidigare sökt en helhetsförklaring till allt förtryck har med rätta kritiserats i de poststrukturalistiska ansatserna. Då tänker jag inte bara på kritiken av de universalistiska anspråken,

utan framförallt på kritiken av tron på att teori kunde spegla verklighetens förtryck på ett direkt sätt. Vi vet numera att teori inte utgör en spegel av verkligheten utan istället utgör ett slags språklig process genom vilken verkligheten skapas, och skapas av, oss. Hur tecknar vi då lämpligast det emancipatoriska projektet i vetenskapsfilosofisk mening?

I *Kvt* kunde man redan från början följa den epistemologiska diskussion som fördes internationellt inom feministiska kretsar. Den fick så småningom beteckningen "The Science Question" efter Sandra Hardings bok *The Science Question in Feminism*.⁸ Tongivande deltagare i den debatten översattes raskt i *Kvt*, och ett gott exempel är temanumret "Feministisk kunskapsteori" där både Harding och Evelyn Fox Keller fanns med (1987:2-3). I denna debatt diskuterades frågan om en alternativ, feministisk epistemologi i förhållande till den traditionellt manliga, och begrepp som ståndpunktsteori såg dagens ljus.

I artikeln "Relativism och realism i feministisk vetenskapsfilosofi" ger Rita Foss-Fridlitzius sitt bidrag till vetenskapsfrågan (*Kvt* 1990:3). Hon menar att debatten hittills endast rört sig på det epistemologiska planet, vilket lämnat viktiga ontologiska frågor därhän. Den ontologiska nivån kan inte heller reduceras till den epistemologiska, "dvs att verklighetens existens görs beroende av den kunskap vi har om den" (s. 55). Foss-Fridlitzius förespråkar istället en relativistisk epistemologisk hållning där kunskap ses som socialt konstruerad, men hennes viktigaste poäng går ut på att denna epistemologiska relativism måste paras med en ontologisk realism.

Vad gäller den ontologiska realismen hänvisar Foss Fridlitzius framförallt till vetenskapsteoretikern Roy Bhaskar, som hävdar att "ting existerar och agerar oberoende av vår beskrivning av dem, men vi kan endast nå

kunskap om dem utifrån våra specifika beskrivningar” (s. 59). Även den brittiska patriarkatteoretikern Sylvia Walby hänvisar till Bhaskar i sitt inlägg i den av tidskriften *Signs* återuppväckta Science Question-debatten.⁹ Walby menar här att realismen måste inta en nyckelroll i emancipatorisk teori:

Den [realismen, min anm.] förutsätter att vetenskapliga förklaringar inte kan sökas i ytbobservationer, i insamlade empiriska data, utan bara kan konstrueras på basis av ett teoribygge där sådana data kan ge ett nödvändigt men otillräckligt bidrag. Vetenskapliga förklaringar behöver mer än datainsamling och måste kunna göra reda även för relationer mellan icke observerbara sociala strukturer. Sätillvida intar realismen en teoretisk nyckelroll.¹⁰

Den ontologiska realismen bejakar referentialitet eftersom den menar att det är just i relationen mellan språk och kroppslighet som vi görs begripliga för oss själva som kvinnor och män, svarta och vita, homo- och heterosexuella, underklass och överklass. När vi då ägnar oss åt att förklara världen i teorin, med ord, ägnar vi oss samtidigt åt att förändra innebörden av den. När de teoretiska termerna omgestaltar världen blir de i den meningen emancipatoriska. Frågan om kvinnors underordning kan därför besvaras med både ”arbetsdelning” och ”heteronorm”, ”patriarkat” och ”intersektionalitet” – till exempel.

Må vara att jakten på den ultimata Teorin med stort T ställts in, men slipningen av den epistemologiska relativismens teoretiska verktyg fortsätter. Den ontologiska realismens verktyg flåsar oss nämligen ständigt i nacken.

Noter

- 1 SOU 1983:4, ”Om hälften vore kvinnor... Kvinnor i forskningen”, s. 123.
- 2 Nancy Fraser: *Den radikala fantasin: mellan omfördelning och erkännande*, Daidalos 2003.
- 3 Judith Butler: ”Merely Cultural”, *New Left Review* 227:1998.
- 4 Friedrich Engels: *Familjens, privategendomens och statens ursprung*, övers. Bertil Wagner, Arbetarkulturs förlag, flera upplagor, s. 8.
- 5 Anna G. Jónasdóttir: *Kärlekskraft, makt och politiska intressen*, Daidalos 2003.
- 6 Hartmanns artikel finns på svenska, övers. Gunnar Sandin, i antologin *Feminism och marxism. En förälskelse med förbinder*, red. Hillevi Ganetz, Evy Gunnarsson och Anita Göransson, Stockholm 1986. Citatet är hämtat från s. 29.
- 7 Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari: *Maktens (o)lika förklädningar: Kön, klass etnicitet i det postkoloniala Sverige*, Atlas 2003.
- 8 Sandra Harding: *The Science Question in Feminism*, Cornell University Press 1986.
- 9 Sylvia Walby: ”Against Epistemological Chasms: The Science Question in Feminism Revisited”, *Signs* 2001:2. Susan Hekman återuppväckte debatten i *Signs* 1997:2. För en sammanfattning av hur debatten har sett ut från 1970-talet till idag, se *The Feminist Standpoint Theory Reader*, redigerad av Sandra Harding, Routledge 2004.
- 10 Ibid., s. 492.

Nyckelord

genusvetenskap, feministisk teori, patriarkatteori, tvåsystemteori, intersektionalitet, realism, relativism

Keywords

gender studies, feminist theory, theory of patriarchy, dual systems theory, intersectionality, realism, relativism

Summary

With a map and a compass. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* in the theoretical terrain, by Kristina Fjelkestam, PhD in comparative literature, Södertörn University College, Sweden.

Kristina Fjelkestam's article is a review of the feminist theoretical discussion in *Kvinnovetenskaplig tidskrift (Kvt)* during the last twenty-five years. Inspired by English language journals such as *Signs* and *Feminist Review*, *Kvt* has emphasised a double strategy from the very first issue. On the one hand the editors declare that *Kvt* is supposed to act as a disseminator of international and national feminist research in Sweden, and, on the other hand, to engage in a dialogue with the women's movement activists.

Kristina Fjelkestam identifies the central feminist theme that runs through *Kvt*'s twenty-five-year history as being the "whys" and "hows" of the subordination of women. Although the questions remains central to feminist theory, the explanations have varied over time. Two major theoretical shifts are re-read and analysed, namely the early theories of patriarchy and the more contemporary theories of intersectionality. A reflection on the epistemological and ontological foundations of emancipatory theory concludes the article.

Kristina Fjelkestam

Institutionen för genus, historia,
litteratur, religion
Södertörns högskola
SE-141 89 Huddinge
kristina.fjelkestam@sh.se